

SVÁTOST BIŘMOVÁNÍ A KATECHEZE

POKUS O PŘÍSTUP Z ÚHLU POHLEDU KATECHETIKY

Ludvík Dřímal

Ačkoliv to na první pohled nemusí být zřejmé, katecheze se v souvislosti se svátostí biřmování nachází ve složité situaci. Je konfrontována jednak s pluralitou teologických přístupů a chápání identity této svátosti, jednak s komplikacemi v oblasti praxe (odlišnost mezi kandidáty biřmování co do věku, vzdělání, jejich životního prostředí, dosaženého stupně zralosti křesťanské víry...). Z toho logicky vyplývá, že chcít vystihnout jednotný „správný“ či „všeobecně platný“ model této katecheze by bylo iluzí. V příspěvku se zaměříme na jednu variantu katechetického přístupu, vymezenou zvolenými kritérii.

**DOC. DR. LUDVÍK
DŘÍMAL, TH.D.**

Studoval postgraduálně na Papežské salesiánské univerzitě v Římě. Přednáší katechetiku a náboženskou pedagogiku na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

Kritéria pro katechetický přístup a jejich zdůvodnění

Biřmování (jako ostatně každá svátost) je vynálezem Boží láskyplné pomoci člověku v jeho konkrétní životní situaci či životním období.¹ Proto začneme kritériem, které se týká kandidátů biřmování. V našich diecézích přijímá biřmování více než polovina pokřtěných v období adolescence.² Pojďme tedy o katechezi určené biřmovancům, jejichž věk lze zařadit do vývojového období adolescence.

Konkrétní model katecheze vychází pochopitelně z určitého teologického základu či pojetí dané svátosti. V našem příspěvku chápeme biřmování jako iniciační svátost potřebnou k naplnění či dovršení křestní milosti, a to v kontextu křesťanské iniciace. Volbu tohoto kritéria odvozujeme z faktu, že je v učení současného magisteria všeobecné církve v popředí.³

Poznámky k období adolescence vzhledem ke katechetickému působení

Období dospívání, kam spadá adolescence, je označováno mj. jako období přechodu od dětství k dospělosti. V souvislosti s naším tématem by se mělo jednat i o období přechodu od „dětské“ víry, zprostředkované autoritou, až k víře chápané a prožívané jako osobní a svobodná odpověď Bohu, čili takové, za niž mladý (a později dospělý) člověk přebírá plnou odpovědnost.⁴ Mezi oběma stupni se nachází pozvolný a svým způsobem náročný „mezistav“, který trvá různě dlouhou dobu. Mladý člověk, jemuž se zhroutil obraz Boha „odplatitele“ (ať už za dobré či za zlé), nezřídka koketuje s obrazem Boha bezmocného a navíc lhostejného, s nímž nestojí za to být v kontaktu. Chce sám přebírat zodpovědnost za vše, co dělá, ať už se mu daří nebo ne. Nejedna z nich není ušetřena pokušením zkoušet, zda by šlo utvářet svůj život bez ohledu na Boha; rozuměj: nevidí už v osobním životě žádnou logickou souvislost mezi působením Božím a svým vlastním.⁵

V období adolescence hledá člověk svou vlastní identitu. To se projevuje např. snahou o nezávislost na rodičích, případně dalších autoritách, včetně jejich projevů víry. Je velmi citlivý na jakoukoliv formu náboženské nezralosti či nedůslednosti v jejich náboženské praxi a nezřídka ji dokáže docela přesně pojmenovat. Na zděděný obsah i formu víry nahlíží kritickým úhlem pohledu či otázky: K čemu je mi to užitečné? Jak to odpovídá mým životním potřebám?

O potřebách mladých lidí se vedou diskuse nejen mezi psychology a vychovateli; zajímají se o ně i (zejména pastorální) teologové a katecheti. Jako typické potřeby či touhy adolescentů bývají uváděny: nebyt osamocen (potřeba společenství), prožívat život intenzivně včetně jeho duchovní dimenze (zaměření na zážitky), nenechat si zasahovat do vztahu (potřeba intimity a důvěry), možnost svobodně si zvolit a opřít se o autoritu, možnost experimentovat (i ve vztahu k Bohu), potřeba slyšet odpovědi na své otázky, ne na otázky nás dospělých.⁶

Důsledky pro katechezi

Z tohoto stručného nástinu můžeme odvodit jednak některé předpoklady pro zdárnou komunikaci katechety a mladých lidí, jednak důsledky pro postup a způsob katecheze, má-li posléze dosáhnout žádoucího účinku.

Katecheze ve vlastním slova smyslu napomáhá při zrání víry, jejíž alespoň počáteční stupeň už předpokládá. V praxi nicméně stále častěji přebírá i úkol první evangelizace, což znamená pomáhat lidem chápat evangelium jako radostnou a důležitou zvěst pro ně osobně. A tím i pomáhat k prvnímu skutečnému obrácení, protože mnozí z nich, přestože jsou pokřtěni a v dětství prošli tradiční katechetickou výukou a přijali svátost smíření i eucharistie, k němu ještě nedospěli.

Obrácení vyrůstá z přijetí. To má na zřeteli zvláště katecheta (ať už kněz či laik) působící v oblasti katecheze s mladými lidmi, a proto se snaží přijímat každého z nich srdečně takového, jaký(-á) je. Uvědomuje si, že mladé lidi oslovuje ani ne tak tím, co jim říká, nebo pomůckami, které používá, jako především ryzostí své osobnosti ve všech jejích projevech. Mezi nimi vyzvedá André Fossion zejména tři následující:⁷

- **Citlivě zohledňovat a navazovat na inteligenci katechizovaného.** Katecheta je povolán brát vážně lidský rozum a mladému člověku pomáhat, aby jej náležitě používal. Jistě, křesťanská víra se nedá redukovat na pouhý racionální proces; zahrnuje vždy jakýsi krok do neznáma v důvěře (jako u Abraháma). Avšak tato důvěra, která rozum přesahuje, se bez opory rozumu neobejde. V evangelizaci jde tedy o jakýsi apel na inteligenci: my se obracíme k člověku, který je již schopný přemýšlení, a vyjadřujeme důvody, které ho mohou k víře přivést či v ní posílit. Neznamená to, že se obracíme jen k lidem s vysokým IQ. Znamená to spíše trpělivě ukazovat všem, ať už jsou chápaví rychleji nebo pomaleji, že naše víra je záležitost rozumná, že má hluboký a jedinečný obsah i logiku, která ji dělá seriózní, věrohodnou. V tomto ohledu bude např. prezentace obsahu víry mladým lidem jednoduchá, avšak nesmí být prostoduchá, naivní či podbízává. Takové pojetí, byť by se projevilo jen v grafické úpravě určité katechetické pomůcky, vede ke zploštění a banalizaci pravd víry, někdy až k jejich

určité degradaci. Chceme-li, aby mladí lidé přijímali Boží skutečnosti s úctou a byli otevření tajemstvím, která lze ostatně přijímat pouze vírou, je třeba si zachovat soudnost a nepodlehout vlivu kdejakého trendu v umění.

- **Projevovat bezvýhradnou srdečnost.** Člověk není pouze bytost vybavená rozumem, ale i srdcem. Exupéry nám připomíná, že správně vidíme srdcem. Jestliže tedy ctíme inteligenci našich katechizovaných, učme se blížit se k nim též s přirozenou srdečností a velkodušností. I zde platí: křesťanská víra se nedá redukovat na pouhý cit, avšak současně nemůže člověka dostatečně oslovit, neopírá-li se o zkušenost sdílené srdečnosti. K růstu víry a k radostnému životu z ní nestačí, že se člověk o Bohu učí, že o něm slyší. Člověk, zvláště mladý, si „potřebuje“ Boží lásku uvědomit, či chcete-li, zažít ji „na vlastní kůži“. Především tedy Boží láskyplný doprovod potřebuje ve svém vlastním životě objevit. Kdo mu s tím pomůže, když ne vychovatel víry? Moje srdečnost jako katechety se stává jakýmsi místem, kde je prověřována autentičnost toho, co říkám. O Bohu, protože je láska, lze správně mluvit pouze v klimatu bezvýhradné srdečnosti.
- **Respektovat ráz cesty bližního k víře a pak ve víře.** Možná jsme někdy zakusili způsob mluvení o víře jako o nějakém kompaktním celku, který někdo předává a druhý ho má přijmout a neodmítat. Naopak existuje i takový způsob mluvení o víře, který garantuje možnost a prostor pro svobodné a postupné osvojování si bez jakékoliv nadřazenosti, supervize nebo kontroly z naší strany. Katecheta je hodnověrným svědkem evangelia, mluví-li nejen s jistotou, a tedy i s odvahou, avšak vždy nechává bližnímu také svobodu k tomu, aby si určil svou vlastní cestu, krok za krokem. Důležité je to, aby se mladý člověk mohl opřít o svědectví, jemuž naslouchá, a osvojit si prvky, které ho inspirují, které pro sebe shledává jako potřebné. Pro doprovázejícího je důležité pochopit, že svoboda toho druhého je Božím darem a neznamená pro něj hrozbu, ale nezbytný prvek pro jeho cestu k Bohu, třebaže ta cesta může být výrazně odlišná od cesty jeho průvodce.

Biřmování jako jedna z iniciačních svátostí, které tvoří jednotu

Mezi různými způsoby chápání identity svátosti biřmování v oblasti katecheze⁹ se přidržíme toho, který vychází z nauky 2. vatikánského sněmu a je potvrzen současným magisteriem všeobecné světové církve. Koncilní otcové uvádějí účinky biřmování (dokonalejší spojení s církví, zvláštní obdarování silou Ducha svatého a závaznější povinnost k účasti na poslání církve)⁹ a je zajímavé, že skutečnosti, o nichž je řeč, jsou „stupňovány“. Samotné slovo „biřmování“ pochází ze slovesa *confirmare*, což znamená upevnit, utužit, potvrdit. Podobně i výraz „pečeť daru Ducha svatého“ odkazuje na to, že nyní je dovršen, dotvrzen či zpečetěn dar, který už nám byl darován (ve křtu).

Úzká souvislost neexistuje pouze mezi biřmováním a křtem, ale rovněž mezi biřmováním a eucharistií. Jestliže se v západní církvi rozšířila praxe přijímat svátost eucharistie i před přijetím biřmování, o to více je třeba v něm vnímat a je slavit nejen jako dovršení křtu, ale i jako zpečetění společenství věřících.¹⁰ Skutečností, že se biřmování uděluje ve mši svaté, se chce mj. vyjádřit, že věřící jsou křtěni i biřmováni vždy ve vztahu k eucharistii.¹¹

Biřmování jako iniciační svátost potřebuje katechezi katechumenátního typu

Katechetické působení v souvislosti s biřmováním je tradičně vnímáno jako příprava k jeho přijetí. Chápání katecheze jako

přípravy (což dokládá pojetí i tituly většiny tradičních pomůcek) souvisí s pojetím role či úkolu katechety či katechety vůči katechizovaným (v našem případě adolescentům). V tomto pojetí bychom mohli chápání úkolu katechety a jeho odpovědnosti označit za jakousi „techniku“ nebo „metodu“ (v pedagogickém smyslu slova). Vychází z myšlenky, že odpovědnost nás katechetů, církve spočívá především v konání něčeho. Církev je povinná *konat* vůči lidem. Za rozhodující je považována aktivita katechety jako jakéhosi vedoucího, který určuje cestu a postup. Všimněme si, že v iniciační katechezi dětí, adolescentů a někdy dokonce i dospělých jsme dosud zvyklí na víceméně pevné vymezení doby, během níž předpokládáme, že se víra člověka (z)rodí, rozvine, roste a upevňuje. Aniž si to uvědomujeme, jsme to my, kdo zpravidla nastavuje tempo a příp. podmínky růstu víry katechizovaných (tím „my“ myslím klérus, někdy ve spolupráci s laickými katechety). Kdo stanovuje objem učiva, které má dítě či mladý člověk zvládnout, aby mohl svátost přijmout? Kdo určuje víceméně pevně dopředu časovou délku přípravy biřmovanců?

Možná nebude zbytečné si připomenout, odkud se toto pojetí vzalo, z čeho pochází. Pochází z doby minulých staletí, kdy byla společnost ještě hodně ovlivňována křesťanstvím a kdy katecheta neměl primárně za úkol ani přivádět ke křesťanské víře, ani v ní vychovávat; to se dělo v rodině a okolní společnost k tomu přispívala.¹² Zdálo by se, že tehdy měl katecheta oproti dnešku jakousi výhodu. Nevíme sice, do jaké míry tehdejší děti a mládež byly skutečně křesťansky věřící; nevíme ani, do jaké míry mohl tehdejší katecheta spolupracovat s rodiči či kmotry svěřených dětí či mladých lidí, ale každopádně měl jasno co do obsahu a metody svého působení: měl to dáno jednak katechismem, jednak osnovami.

Uplatňování tohoto stylu mělo své konkrétní výsledky. Před přijetím té které iniciační svátosti byli katechizovaní zpravidla přezkoušeni, aby bylo zřejmé, zda si dostatečně osvojili příslušné učivo a příslušné vzorce chování. A když v přezkoušení obstáli, byli, jak se tehdy říkalo, „připuštění“ ke svátosti. Zde úloha katechety končila, protože se mělo za to, že člověk již obdržel vše k tomu, aby zahájil samostatnou, pokud možno pravidelnou svátostnou praxi. Mohlo by se zdát, že to není jen historie a také že na tom není nic zvláštního. Zdá se to normální a nezbytné: jak jinak k „tomu“ získají vztah, když ne díky vědomostem?

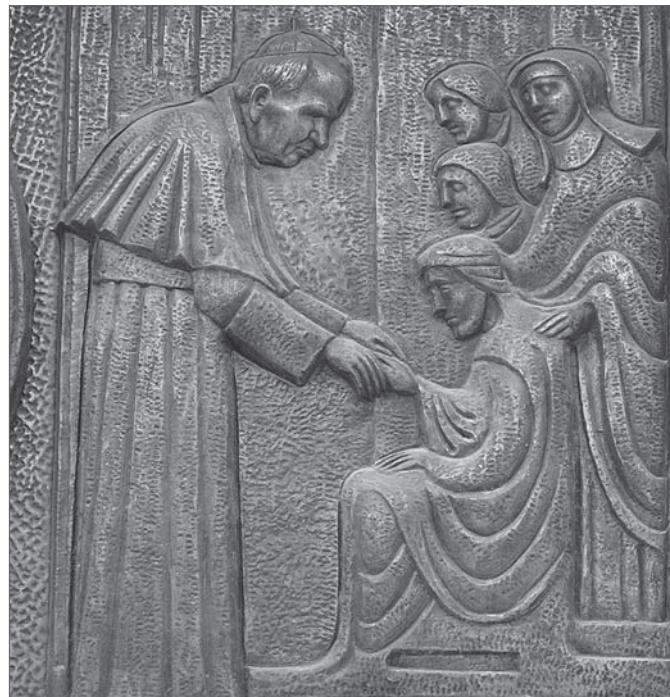
Studiem a úvahou nad ne tak dávnou minulostí se dá objevit, že se v období převažující neoscholastické teologie spolu s vlivem osvícenství rozšířilo přesvědčení, že cesta křesťanské víry závisí **v prvé řadě** na kontaktu či vztahu mezi naukou církve na jedné straně a jejím pochopením na straně konkrétního člověka. Za hlavní faktor, díky němuž jde člověk na své cestě víry dopředu nebo do hloubky, bylo považováno předání nauky a kvalita jejího obsahu. V tomto přesvědčení je kus pravdy. Nikdo nebude pochybovat o tom, že každá cesta víry nezbytně potřebuje mít jasný obsah této víry, jasný objekt, znát a užívat konkrétní a správné prostředky, mít jasný cíl.

Kromě toho ovšem katecheta věnující se lidem již ze zkušenosti ví, že křesťanská víra se nerodí jako automatický následek osvojení si či pochopení křesťanské nauky, byť správné a celistvé. Je to vlastně logické. Křesťanská víra je záležitostí osobního vztahu člověka k živému Kristu, přičemž je zřejmé, že osobu a dílo Ježíše Krista nemůžeme zachytit či dokonce uzavřít v nějaké nauce. A hlavně že osobní živý vztah člověka vůči Bohu nemůžeme u toho člověka prostě „vytvořit“. Co ale můžeme a máme dělat? Můžeme a máme mu k navázání jeho osobního vztahu k Bohu

pomáhat. Jenže jak? Církev na koncilu dospěla k přesvědčení, že k tomu nestačí pouhá výuka. Je možné a dokonce nezbytné vrátit se k tomu, co se jí už jednou osvědčilo, a sice v prvních staletích. Jedná se o katechumenát: specifickou formaci, během níž věřící člověk s pomocí společenství dalších věřících dorůstá do plné křesťanské identity. Specifickou formaci tvoří především specifické prostředí: od první chvíle, kdy se člověk ocitne v katechumenátu, je důležité, aby se setkal a nadále setkával s křesťany, kteří projevují radost z jeho přání stát se (plně iniciovaným) křesťanem a kteří mu dokážou nabídnout ovzduší laskavosti, solidarity, úcty a svobody. Katechumenát totiž podstatně spočívá na výchově touhy katechumena a na jejím svobodném dozrání. Člověk vstupuje na cestu, která není vázána na určitý věk a jejíž délka není předem pevně stanovena. Kandidát může nabídnutými etapami postupovat svým tempem podle toho, jak je disponován pokračovat dál (jde o osvojování si obsahu víry, modlitby, křesťanského způsobu života, růst osobního vztahu k Bohu apod.). Doprovázející pečuje o to, aby kandidát vnímal souvislost mezi vírou a různými aspekty křesťanského života, a přitom bere ohled na aktuální stav, v němž se kandidát nachází. Tak může dojít k odložení některé etapy, k opuštění započaté cesty a někdy i k opětovnému návratu na ni.¹³

Katechumenátní koncepce se svým respektem vůči okamžiku probuzení a svobodnému dozrávání touhy lidí po hlubším životě z víry je inspirativní pro obnovu katecheze před svátostí biřmování i po jejím přijetí.¹⁴ Všimněme si: v této koncepci nemáme roli vůdců, kteří vedou druhé po údajně správné cestě (té naší). Jsme v roli průvodců mladých lidí na cestě, jejímž autorem je Bůh a oni sami ve spolupráci s ním.¹⁵ Nemusíme se tedy obávat, že je to kdovíjaká cesta, kudy mladí lidé chtějí jít podle vlastní vůle. Ne. Jedná se jednoznačně o cestu, na níž jsou konfrontováni právě s tím, na čem křesťanská víra stojí – a to je Písmo svaté a živá tradice, čili víra vyznávaná, slavená i žitá, jejíž součástí je modlitba. Avšak tato cesta je cestou jejich víry. Na této jejich cestě je možný a žádoucí proces jejich proměny. Tito mladí lidé od okamžiku, co byli uvedeni na svou cestu víry, musejí mít možnost žít v procesu proměny.¹⁶ A tomuto procesu proměny slouží katecheze katechumenátního typu.

Vezme-li katecheta tuto skutečnost vážně a důsledně, pak se možná octne před určitým objevem: více méně pevné předchozí plánování a požadavky, (do)kdy a co všechno musejí kandidáti biřmování zvládnout, protože totéž jsem zvládal(a) i já, když jsem byl(a) v jejich věku, to vlastně není ono. Dokonce zde hrozí riziko, že moje působení sklouzne do manipulace či nátlaku. Byť ne úmyslně. Na nátlak či manipulaci reaguje člověk různě. Někdo začne projevovat nelibost, odpor; jiný se naopak přizpůsobí, ten nátlak vydrží, zvláště má-li slíbený dárek,¹⁷ jenže jej to může přivést k pokrytectví. Velkou otázkou tedy je, zda lze takto někoho uvést do radostného života z víry. Tradiční styl katecheze na způsob přípravy zaměřené na příslušné znalosti a dovednosti se dnes nejeví jako dostačující a objevují se hlasy volající po rozvážných, ale i odvážných změnách. Biskupské konference některých velkých evropských národů (francouzská, italská, německá) se ve svých dokumentech z posledních let shodují v požadavku rozvíjet jakékoliv katechetické působení po vzoru katechumenátu.¹⁸ Belgický katechetik André Fossion dokonce doporučuje opustit předem určený věk pro tu či onu etapu iniciace, aby nedocházelo k přijímání iniciačních svátostí proto, že je třeba dodržet zvyk nebo že „nastal stanovený čas“ ke splnění povinnosti. Naopak doporučuje dát prostor pro svobodné vyjádření a dozrání touhy. To neznamená, že budeme pasivní. Budeme systematicky nabízet takovou katechezi, která jednak odpovídá věku a která může probudit touhu.¹⁹

Pomůcky pro plánování a postup v katechezi s biřmovanci

Z předchozího pojednání je zřejmé, že katechezi v souvislosti se svátostí biřmování by nebylo dostačující omezit na přípravu sestávající ze série setkání jediného katechety s biřmovanci, během nichž se proberou vybraná témata z věrouky a mravouky. Jinak řečeno: Je zapotřebí katechetického projektu s příslušnou metodikou.²⁰ Existuje však i nějaká pomůcka na způsob metodického materiálu, který by výše uvedená teoretická východiska a důsledky pro katechezi obsahoval již v konkrétní podobě, resp. formou názorné ukázky? Nahlédneme na některé pomůcky dostupné v sousedních místních církvích i v domácím prostředí. Počítáme s tím, že se mezi sebou liší nejen obsahem, uspořádáním či zaměřením na cílovou skupinu s předpokládaným různým stupněm zralosti víry, ale i důrazy vzhledem k různému pojetí svátosti biřmování.

Zdařilou ukázkou metodického materiálu, co se týče organizace přípravy biřmovanců, je příručka bavorského faráře P. Benedikta Friedricha, OSB.²¹ Počítá se zapojením týmu spolupracovníků, které vede kněz. Obsah katechezí zohledňuje často kladené otázky mladých lidí vůči církvi; poté je soustředěn kolem osoby Ducha svatého a jeho působení v dějinách spásy, v církvi a konkrétně ve svátosti biřmování.

Podobnou, ovšem podrobnější pomůckou vypracoval již před bezmála dvaceti lety kolektiv členů Institutu pro další vzdělávání v oblasti služeb v církvi rottenbursko-stuttgartské diecéze. Nese název *Ich glaube*.²² Obsahuje i cennou část o teorii komunikace, jejíž přínos spočívá v tom, že poskytuje užitečné poznatky a nástroje pro dialogickou katechezi. Témata katechetických jednotek sledují a rozvíjejí výpovědi textu Vyznání víry.

Za velmi zdařilou a na našich diecézních katechetických centrech dostupnou pomůckou lze označit metodický materiál z pera slovenského katecheta P. ThDr. Jozefa Šeliny, který nazval *Spoločne objavujeme dar*.²³ Jedná se o katechetický projekt členěný do tří etap (autor se inspiroval tzv. emauzským příběhem): V tématech první etapy (antropologické) se odráží situace dospívajících, jejich vnitřní svět a vztahy, a též vliv prostředí na jejich život. Druhá etapa je věnována Bohu a jeho místu v životě člověka. On skrze Ježíše Krista dává odpověď na otázky člověka

a celého lidstva. Konečně třetí etapa se týká svátostí a konkrétně svátosti biřmování. Autor vhodným členěním přípravy na etapy zřetelněji respektuje postupnost procesu křesťanské iniciace. Přínosem příručky je též podrobný úvod, v němž jsou nabídnuty a komentovány účinné pedagogické metody práce s biřmovanci a organizace spolupráce animátorů malých skupin.

Z italského prostředí je inspirativní rozsahem nevelká, avšak detailně propracovaná pomůcka s názvem *Přijmi pečeť Ducha*.²⁴ Italská biskupová zdůrazňují, že dobu katecheze v souvislosti s biřmováním je třeba chápat jako specifické období v rámci procesu křesťanské iniciace. Během něj probíhá v italských diecézích „standardní“ katecheze, konaná většinou s katechismem pro mladé lidi *Budete mámi svědky*.²⁵ Pomůcka *Přijmi pečeť Ducha* na tuto katechezi navazuje, resp. je určena pro její poslední etapu, bezprostředně předcházející slavení biřmování. Najdeme v ní nástin či návrh témat, jež velmi úzce souvisejí s biřmováním. Prameny navržených katechezí jsou Písmo svaté a liturgické obřady a jejich modlitby.

V uvedeném výčtu nelze opomenout příručku *Příprava na biřmování* vydanou Pastoračním střediskem v Praze.²⁶ Příručka nabízí celkem čtyři modely přípravy pro různé skupiny adresátů s ohledem na jejich stupeň víry a znalosti jejího obsahu. Zaměřuje se převážně na obsah víry, a proto čerpá z *Katechismu katolické církve*, z liturgických obřadů a ze souvisejících textů Písma svatého.

Závěr

Článek představuje pokus připomenout východiska a nastínit nový způsob chápání katecheze s biřmovanci. Z různého pojetí a obsahu metodických příruček mj. vyplývá, že často je nezbytné doplňovat základní znalosti obsahu víry a prvky křesťanského života, jež by měly být předmětem předchozí (zpravidla ovšem neexistující) systematické katecheze. Přání magisteria všeobecné církve, aby se (jakákoliv!) katecheze inspirovala katechumenátem, je již vzhledem k této skutečnosti aktuální. Zdá se tedy, že je přinejmenším vhodné uvažovat o možnostech víceetapového modelu přípravy: v první etapě, odpovídající prekatechumenátu, poskytnout, případně doplnit či aktualizovat základní obsah křesťanské víry. Ve druhé etapě uvádět kandidáty biřmování do života z víry, tj. konkrétně uvádět do modlitby, do života (farního) společenství, do liturgie. Náplní třetí fáze – bezprostředně před přijetím svátosti – by mohla být témata úzce spojená s biřmováním a po jeho přijetí by se souběžně s praktickým zapojením biřmovaných křesťanů do života společenství a s přebíráním vlastní zodpovědnosti mohla uskutečňovat katecheze týkající se hledání životního stavu a povolání. Během těchto etap má zvláštní význam role kmotrů. Ti by se měli účastnit přípravy spolu s biřmovanci a být jim partnery při hledání odpovědí na otázky, které v nich příprava vyvolává a pro jejichž řešení nemusí být (zvláště ve větších skupinách) dostatečný prostor. Kmotr může také zprostředkovávat zapojení svého svěřence do širšího křesťanského společenství.

Poznámky:

- 1 Podrobněji ke svátostem např. SCHNEIDER, T. *Zeichen der Nähe Gottes*. Mainz : Grünewald, 1998.

Zusammenfassung: Das Sakrament der Firmung und die Firmkatechese

Der Artikel befasst sich mit dem Thema der Firmkatechese. Der Autor macht kurz an die Pluralität der Auffassungen von diesem Sakrament sowie verschiedene Unterschiedlichkeiten unter den Firmbewerbern aufmerksam. Indem er von dieser Tatsache ausgeht, plädiert er für eine solche Firmkatechese, die konsequent durch Katechumenat inspiriert wird und seine inspirierende Bedeutung erklärt. Zum Schluss werden einige katechetische Handbücher zur Firmvorbereitung kommentiert, die für die Planung und Gestaltung der so verstandenen Firmkatechese hilfreich sein können.

- 2 Srov. možnost ordinářů rozhodnout o věku pro přijetí biřmování – *Obřady biřmování*, s. 17.
- 3 Srov. KKC, čl. 1242; 1285; 1304; 1316; dále BENEDIKT XVI. *Sacramentum caritatis*, čl. 17.
- 4 Srov. BARTŮŠKOVÁ, L. Souvislost vývoje víry a vývoje člověka. In *Víra. Sborník z VII. celostátního kongresu katechetů*. Praha : Halama, 2010, s. 35.
- 5 Srov. WAGENER, H.-J. Zur Glaubenssituation Jugendlicher. *KatBl*, 1995, roč. 120, s. 360.
- 6 Takto např. OPATRŇY, A. *Katecheze dospívajících a dospělých*. Přednáška v Praze r. 2002.
- 7 Srov. FOSSION, A. *Ri-cominciare a credere*. Bologna : EDB, 2004, s. 71–73.
- 8 Jejich přehled s komentářem uvádí např. CASPANI, P. *Rinascere dall'acqua e dallo Spirito*. Bologna : EDB 2009, s. 221–229; také srov. OPATRŇY, A. *Příprava na biřmování*. Praha : PSP, 2000, s. 4.
- 9 Viz LG čl. 11.
- 10 Takto EMEIS, D. *Grundriss der Gemeinde- und Sakramentekatechese*. München : DKV, 2001, s. 186.
- 11 Srov. BENEDIKT XVI. *Sacramentum caritatis*, čl. 17.
- 12 Významný francouzský katechetik 20. století Joseph Colomb hovoří o tzv. „catéchuménat social“, tvořeném samotným způsobem života tehdejší společnosti, který byl výrazně ovlivňován církví, srov. COLOMB, J. *Le service de l'Evangile*. 1. sv. Paris–Tournai–Rome–New York : Desclée, 1968, s. 35.
- 13 Srov. FRANCOUZSKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *O směřování katecheze v dnešní době*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 40.
- 14 Srov. FOSSION, A. Le catéchuménat, modèle inspirateur de toute catéchèse. *Lumen Vitae*, 2006, č. 3, s. 255–256. Resumé tohoto článku viz Katechumenát jako inspirativní model každé katecheze. *Cesty katecheze*, 2010, č. 2, s. 23–25.
- 15 Srov. *O směřování katecheze v dnešní době*, s. 48–49; 52.
- 16 Srov. FOSSION, A. La spiritualité du catéchiste aujourd'hui. *Lumen Vitae*, 1996, č. 2, s. 150–154.
- 17 Srov. PETRÍK, F. Zamyšlení nad biřmováním. *Rodinný život*, 2004, č. 2, s. 34.
- 18 Viz *O směřování katecheze v dnešní době*, s. 83–86; UFFICIO CATECHISTICO NAZIONALE DELLA CEI. *L'iniziazione cristiana*. Leumann (TO) : Elledici, 2004; DIE DEUTSCHEN BISCHÖFE. *Katechese in veränderter Zeit*, s. 13–18.
- 19 FOSSION, A. Le catéchuménat, s. 256.
- 20 Podrobněji viz ALBERICH, E. a DŘÍMAL, L. *Katechetika*. Praha : Portál, 2008, s. 181–183.
- 21 FRIEDRICH, B. *Handbuch Firmvorbereitung. Ein Leitfaden für BegleiterInnen*. München : Bon Bosco Medien, 2009.
- 22 INSTITUT FÜR FORT- UND WEITERBILDUNG DER KIRCHLICHEN DIENSTE DIÖZESE ROTTENBURG-STUTTGART. *Ich glaube. Handreichung zur Firmvorbereitung*. München : Kösel, 1994.
- 23 ŠELINGA, J. *Společně objevujeme dar*. 3 díly. Nitra, 2003.
- 24 BALLIS – MONTAGNA – FABRI. *Ricevi il sigillo dello Spirito*. Leumann (TO) : Elledici, 2011.
- 25 Jedná se o katechismus určený pubescentům ve věku 11–12 let s metodikou pro katechetu *Sarete miei testimoni*, vydaný Italskou biskupskou konferencí v r. 1996.
- 26 *Příprava na biřmování. Pomůcka pro ty, kdo vedou přípravu*. Praha : PSP, 2000.